

2. Blundell Nigel Alive and safe, the brutal Japanese soldiers who butchered 20,000 Allied seamen in cold blood [Електронний ресурс] / Nigel Blundell. – Режим доступу: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-491548/Alive-safe-brutal-Japanese-soldiers-butchered-20-000-Allied-seamen-cold-blood.html>
3. Blundell Nigel Demons of depravity: the Japanese Gestapo [Електронний ресурс] / Nigel Blundell. – Режим доступу: <https://www.express.co.uk/expressyourself/117740/Demons-of-depravity-the-Japanese-Gestapo>
4. Chalmers Johnson The Looting of Asia [Електронний ресурс] / Chalmers Johnson. – Режим доступу: <https://www.lrb.co.uk/v25/n22/chalmers-johnson/the-looting-of-asia>
5. Green Shane The Asian Auschwitz of Unit 731 in The Age [Електронний ресурс] / Shane Green. – Режим доступу: <https://www.theage.com.au/world/the-asian-auschwitz-of-unit-731-20020829-gdujca.html>
6. Kafala Tarik What is a war crime? [Електронний ресурс] / Tarik Kafala. – Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1420133.stm>
7. Tsuneishi Keiichi Unit 731 and the Japanese Imperial Army's Biological Warfare Program [Електронний ресурс] / Tsuneishi Keiichi // Japan Focus. – Режим доступу: <https://apjif.org/-Tsuneishi-Keiichi/2194/article.html>

Сергій Стельникович
(м. Житомир)

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКО-ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ НА ПОЧАТКУ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

На початку нацистської окупації, в умовах, коли німецька військова адміністрація з пропагандистських міркувань не заперечувала проти обмеженого розвитку української культури, у ряді регіонів України спостерігалось відродження національного літературно-мистецького життя. Його відновлення, зокрема, зафіксовано і на території Житомирсько-Вінницького регіону, тобто на тих українських землях, які стали основою генерального округу «Житомир» як однієї із центральних окупаційних адміністративно-територіальних одиниць у межах райхскомісаріату «Україна».

Літературно-мистецьке життя передусім було започатковане у найбільших містах Житомирсько-Вінницького регіону (Вінниця, Бердичів, Житомир) навколо редакцій місцевих газет («Вінницькі вісті», «Нова доба», «Голос Волині»). На початку німецько-радянської війни, переважно до листопада 1941 р., ці видання значною мірою перебували під впливом представників та прихильників українського самостійницького руху. Згодом відповідні часописи перейшли під повний контроль нацистської цивільної адміністрації та перетворилися на інформаційно-пропагандистські органи окупаційної влади, відбулася їх зачистка від будь-яких самостійницьких впливів.

Уже наприкінці літа – на початку осені 1941 р. при культурно-мистецькому відділі редакції газети «Вінницькі вісті» було створено підвідділ поезії, консультантом якого став поет В. Тарноградський [3]. Організація підвідділу відбулася за безпосередньої участі поета І. Костецького (Мерзляков), який певний час був редактором газети «Вінницькі вісті» (за деякими відомостями, восени 1942 р. він був відправлений на примусові роботи до Райху). Згодом редактором часопису став поет М. Орест (Зеров). Окрім І. Костецького та В. Тарноградського, підвідділ поезії об'єднував поетів П. Капустянського, Д. Тирсу, В. Діброву, М. Іллінського, І. Ящука (в іншому варіанті – І. Іщук), Я. Коваленка. 27 грудня 1941 р. при культурно-мистецькому відділі редакції «Вінницьких вістей» відбулася нарада, присвячена питанням «нової української поезії» [4; 5]. Авторські поетичні твори здебільшого друкувалися на сторінках газети «Вінницькі вісті».

Літературний відділ на чолі з Т. Барабановим був створений при редакції бердичівської газети «Нова доба» [1, арк.31зв.]. Наприкінці 1941 р. «Нова доба» анонсувала про початок видання літературно-художнього альманаху поезії та нарисів авторів Бердичівського району. Відповідні твори попередньо мали публікуватися і в газеті, у якій також була започаткована рубрика «Літературна сторінка для дітей» [5]. На початку 1942 р. редакційним колективом «Нової доби» було опубліковано один випуск літературно-художнього альманаху, який отримав назву «У вирі бур» [2, арк.231–232; 12; 13]. Поміж інших його авторами стали співробітники редакції В. Семенюк, Т. Барабанов, Я. Радзішевська. За словами технічного редактора видання Є. Ярмолюка, твори альманаху мали антирадянське спрямування [2, арк.231]. Націоналісти активно використовували і саму газету «Нова доба» для публікації на її сторінках поезії, як і статей, антирадянського й українського національного змісту [1, арк.10–10зв., 18–18зв.]. При цьому, за словами Т. Барабанова, поезія й статті мали маскувати від німецької влади націоналістичну діяльність проти самих німців [1, арк.32].

До кінця осені 1941 р. літературні твори час від часу друкувалися на сторінках житомирської газети «Голос Волині». Так, у числах від 2 та 9 листопада 1941 р. були представлені літературні сторінки, де, окрім іншого, опубліковані поезії «Столиця» та «Село» І. Ірлявського, «Нових і слів і діл...» О. Олесья, «Осіннє» Я. Коваленка, оповідання «Брат» українського емігранта з Поділля Л. Мосендза [10; 11]. Певний вплив на літературне життя Житомира могло справити перебування тут упродовж кінця липня – середини вересня 1941 р. О. Ольжича, який прибув до міста свого народження як представник похідної групи ОУН(М).

На початку листопада 1941 р. про облік письменників оголосив контрольований ОУН(М) відділ пропаганди Житомирського обласного управління [11]. Між іншим, у його програмі проголошувалося: «Обласний відділ пропаганди вважає своїм найближчим завданням поборювати

словом, письмом і мистецтвом на терені Житомирської області залишки комуністичної ідеї... Протиставляючись комуністичній ідеології, ми видвигаємо нову ідеологію, ідеологію Українського Націоналізму... Нова доба в Українській історії кладе перед нами нові завдання; переродити українця-раба на національного свідомого українця-державника. Саме цим займається Обласний Відділ Пропаганди» [16, арк.51–53]. Однак з утвердженням нацистського цивільного управління відділ пропаганди Житомирського облуправління був ліквідований, а усі прояви національного життя почали придушуватися.

Одним із напрямків розвитку культури в Олевській республіці (територія, контрольована Поліською Січчю Т. Бульби-Боровця у другій половині серпня – середині листопада 1941 р.) стала література. Літературні твори, переважно поезію, на сторінках бульбівської газета «Гайдамака» часто публікували самі січовики. Серед віршів військових Поліської Січі, приміром, можна відзначити: «На варті», «Як боронять січові козаки свою Україну», «Любіть Україну», «На новій ниві» та інші [6; 7; 8; 9].

Епізодично поезія нечисленних місцевих авторів регіону з'являлася у деяких інших періодичних виданнях, які в основному виходили ще за часів німецької військової адміністрації, а в поодиноких – і упродовж 1942 р. У козятинській газеті «Нове життя», де також час від часу друкувалися поетичні твори, у тому числі у межах літературних сторінок, у березні 1942 р. були опубліковані дві літературознавчі статі «Реалізм і романтизм в українській літературі» відомого київського літературознавця та літературного критика професора Б. Якубського [14; 15].

Отже, на загарбаних нацистами територіях Житомирської та Вінницької областей переважно до кінця 1941 р. відновлюється національне літературно-мистецьке життя. Для окупантів відсутність заборони на його розвиток, зокрема у період військової адміністрації, зумовлювалася пропагандистським мотивом. Прояви літературно-мистецького життя, як правило, спостерігалися навколо редакцій ряду місцевих газетних видань, на які в цей час мав вплив самостійницький рух.

Список використаних джерел та літератури

1. Архів Управління Служби безпеки України в Житомирській області (далі – АУ СБУ ЖО). – Ф. 6. – Спр. 29081. – 88 арк.
2. АУ СБУ ЖО. – Ф. 6. – Спр. 29579, в 2 т., т. 1. – 433 арк.
3. Вінницькі вісті (Вінниця). – 1941. – 14 вересня.
4. Вінницькі вісті (Вінниця). – 1941. – 18 грудня.
5. Вінницькі вісті (Вінниця). – 1941. – 25 грудня.
6. Гайдамака (Олевськ). – 1941. – 12 жовтня.
7. Гайдамака (Олевськ). – 1941. – 19 жовтня.
8. Гайдамака (Олевськ). – 1941. – 9 листопада.
9. Гайдамака (Олевськ). – 1941. – 22 листопада.
10. Голос Волині (Житомир). – 1941. – 2 листопада.

11. Голос Волині (Житомир). – 1941. – 9 листопада.
12. Нова доба (Бердичів). – 1942. – 8 лютого.
13. Нова доба (Бердичів). – 1942. – 10 лютого.
14. Нове життя (Козятин). – 1942. – 14 березня.
15. Нове життя (Козятин). – 1942. – 18 березня.
16. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 3959. – Оп. 2. – Спр. 50. – 85 арк.

Микола Бондарчук
(м. Житомир)

ОРГАНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПА В 1944-1945 РР.

Важливою складовою діяльності будь-якої військової частини, підрозділу чи армії є її господарське забезпечення, яке включає у себе організацію харчування особового складу, пошиття відповідного обмундирування, забезпечення нормальними умовами тимчасового побуту тощо. Надзвичайно актуальною та складною ця проблема є в арміях, котрі формуються та діють поза рамками держави, перебуваючи на повному утриманні населення, чий інтереси вони захищають. Саме такою була Українська повстанська армія.

Досліджувана проблема уже стала предметом науково пошуку вітчизняних та зарубіжних дослідників. Одними з перших праць, в яких ґрунтовно досліджується проблема діяльності українського повстанського запілля і, зокрема, особливості господарського забезпечення УПА, стали наукові доробки Ю.Киричука [5], Г.Стародубець [10,11], А.Кентія [4], І.Патриляка [8]. Окремі аспекти налагодження матеріально-технічного забезпечення повстанської армії в конкретно регіональному розрізі знаходимо у працях В. Ільницького [2,3], М.Романюка [9].

Метою даної статті є висвітлення діяльність спеціальних господарчих референтур оунівського підпілля, які займались накопиченням зброї, боєприпасів, створенням централізованих складів для постачання повстанців одягом, взуттям, продуктами харчування, перев'язочних матеріалів в 1944-1946 рр.

Проблема матеріально-технічного забезпечення Української повстанської армії, в тому числі й господарського, виникла відразу після створення лісової армії на зламі 1942-1943 років. Процес активного налагодження господарського механізму повстанського запілля формувався паралельно з формуванням інших структурних одиниць УПА, тобто в першій половині 1943 року. Найбільшу участь в цьому процесі взяла ОУН(б), організаційна сітка якої становила основу повстанського запілля. В кожній станиці було введено посаду господарчого референта, до обов'язків якого входило налагодження поставки продовольства, одягу, медикаментів відповідним повстанським загонам [10, с.147].

У серпні 1943 року було створено штаб УПА, в якому було «7 відділів (оперативний, розвідувальний, тилловий, організаційно-